

Afskrift efter arkitekt Vilhelm Wittrups foretagne afskrift i 1916. Lånt af hans enke fru Thyra Wittrup i marts 1974 og tilbagesendt april 1974. Meget fornem afskrift.

Iens Hiernøe / født 1748 død 1801 / SAMLING Af / det i anledning af hans død udkomne / Sku patriotens træk, hvis tid / svandt hen ved almennyttig id / Hans borgerdåd og konstnerværd / vil længe vore mindet her / N.L.

Fortjener nogen Mand det hæ- / dersminde paa sin Grav : Her / hviler en i sin Kreds gavnlig og virksomme Dannemand, en drif / tig og uegennyttig Patriot, et myn- / ster paa retskaffenhed, tjenstvillighed, / goddædighed og alle kunnæ dyder / - så for- tjener Jens Hjernøe det. / Han var en sjælden ædel mand, og Hs. / vil længe begræde savnet af en / medborger, der ved sine indsigter, / sin gavnelyst, sin ufortrødne flid / og alle sine evners opofrelse bidrog / så meget til byens velstands fremme; / og man har saa meget des større føje / til at sige : / Hans minde skal velsignet ståe / så længe kjøl til Horsens går. /, da den horsenske handelsudvidelse / forme- delst den udvidede og forbedrede havn, / især er hans værk. /

Det er bekjendt, at så særdeles beqvemt / til handel og sejlads Horsens end lig- ger / i adskillige henseender, har den dog af mangel på en god havn i senere / ti- der aldrig kunnet opnå den for- / tums velstand. En fra til til / anden tilgroet og udtør- ret havn lagde / uovervindelige hindringer i vejen end- / og for de mest kyndige og driftige kjøbmænds spekulationer, og byen kun / de snart have set al sin søhandels / undergang i møde. " Svarlødte skibe " hedder det i Danske Atlas (Tom IV : pag 126) / og fartøjer større endk lo læster må / lægge sig for anker og ovenvintre i / Stensballesund, en fjordin vej fra byen / eftersom havnen ej er dyb nok til den / og varerne må med pramme ud- og ind- / føres. Den huk af fjorden ved Ladebro- / hoved hvor man i gamle dage uden tvivl / har kunnet losse og lade, er med lave vanden / næsten tør. "

Stensballesund, hvor, som sagt, de horsensske / skibe måtte overvintre, og forme- delst fraliggen / heden, mangle behørig tilsyn, var kun havn for små / skibe, altid måtte man kjølhale og forbedre på / andre steder.

Så kummerlig og forknyttet var sejpladsen på / HORSENS for en snes år / siden og hvilken fuldkommenhed har den derimod nu ikke opnået ! Og denne himmelvide for-

skjel, hvem må den vel fornemmelig tilskrives uden vor Hjærnøe. Vel fejler det ikke, at der i forrige tider nok har været tænkt og arbejdet på, at råde bod på det radicale onde ved HORSENS, den tilstoppede Havn og veltænkende patrioter, en Lichtenberg, en Lichtenhjelm og en Lindvig har i deres gavnlige testamenter ikke ganske glemt, at et bidrag til en rensset havn og den derved vækkede Industri og vindskibehed også kunde kaldes en god gjerning, var gaven ikke Gud fuldt så behagelig som prydelser på en altertavle, men alle bestrebelse og alle testamentarisk dispositioner vare så godt som aldeles frugtesløse, indtil tidens fylde kom, eller indtil to sjældne mænd mødtes, som med forenede bestrebelse og ved at virke med standhaftighed, hver på sin måde, til et felles mål har gjort næsten unuelige ting mulig muelige. Af disse to mænd, hvoraf den ene uden den andens bistand med al sin iver og nidkjærhed for sagen aldrig skulde have nået målet, i det mindste ikke så hurtigt, ved læseren allerede den eene, Hjærnøe. Den anden udmærkede som Horsens byes gode genius har frydet sig ved at de i den stilling, at han med kraft kunde virke til byens held, er gehejmeråd Guldberg, Stiftamtmand over Aarhus stift og barnefødt i Horsens.

Guldberg kiendte det locale ved Horsens, og vidste, hvad der manglede for at bringe byens handel til den højde, den forðum havde opnået; hans yndest for det sted, hvor han havde tilbragt sin uskyldige barndoms-, sine så velanvendte og siden da hæderfuldt belønnede ungdoms- år, indgjød hans patriotiske barm ønske om hjælp om en forbedret havn, og med en Hjærnøe i spidsen for dette foretagende, øjnede han muligheden af et heldigt udfald. Ved Guldbergs omsorg tog da dette havnearbejde sin begyndelse, og tildels ved hans solide understøttelse og vedholdende varme for sagen, gik det, uagtet utallige vanskeligheder, sin stadig gang uafbrudt og kronedes med et held, der uendelig hædrer Duomviatets standhaftighed.

Hvor svulmende Hjærnøes barm af fryd, da en Guldberg ytrer de første tanker om et tage fat på denne plan. Det skal, der måe gåe, var hans overbevisning. Vi skulle om fåe år sejle der, hvor vi nu ikke kunne tøfle - var hans udtryk. Med disse ord greb blyanten, udkastede tegninger, gjorde beregninger, hans uegennyttige driftighed, hans virksomme gavnelyst opflammedes af Gehejmeråds Guldbergs, han arbejdede nætter og lyse dage og hans uafbrudte iver, forenet med den nødvendige sagkundskab, måtte

have kunnet tvungen selv en modstridig skjebne til at føje sig ha s idræt. Arbejdet blev begyndt med overlæg og kraft, eenige Borgere rakte understøttende hænder, og i en føje tid blev et betydeligt terræn tør grund, blot ved skuffens og spadens hjælp omskabt til en Canal, hvori muddermaskinen snar såes i fuld gang. Altid var Hiernø ved hånden og sparede hverken tid, penge eller helsen, hvor det gjaldt om at vedlige holde arbejdets stadige og uafbrudte forsettelse efter den engang lagte og med modneste overlæge udkastede plan. En virkning af den utrættelige årvågenhed, denne selvopofrelse for en rigtig og gavnrig sags fremme blev, at i mindre tid end den fristigste forventning havde kunnet håbe, blev Canalen sejlbar for alle byens skibe, hvis ejere derved, blandt andre ubetalelige fordele, også fik den, at de har deres fartøjer om vinteren i den tryggeste havn under dagligt tilsyn. Nu gik hans spådom i opfyldelse, at hvor man før, når eeben var, kunde " t, fle" uden at få våde fødder, der kunne nu skibe på 80 a loo Commerceløster sejle.

Tillige er der sørget for behørig byggeplads, at at skibe af nusbenævnte størrelse kunne bygges tæt ved byen, og med bekvemhed og sikkerhed løbe af stabelen. De horsenske kjøbmænd have heller ikke forsømt at gjøre brug af den således tilvejebragte leilighed, de eje skjønne skibe, hvoraf de fleste er bygte eller forandrede under ejernes eget opsyn.

Så uegennyttig patriotdåd, så ædel selvopofrelse blev ikke upåskjønnet at regieringen. 1788 tilkinedegav hans majestæt sit allerhøjeste bifald med, hvad der allerede var skeet, og medaillen pro meritis blev tilstillet Hjernø, såvelsom enhver af de andre medlemmer af Havnecommissionen. Men Hjernø nød endnu skønnere belønning i sine medborgeres agtelse, kjærlighed og hengivenhed, i den sjælefryd han følte, ved at skue byens velstand så kjendelig vokse og tage til ved handelens lettelse, og i den vished, i sin tid at tage Horsens byes indvåneres velsignelser med sig i graven. Således arbejdede, således virkede, således stred og strøbte Hjernø for Horsens og han gjorde gerne og med glæde, thi - Horsens var hans fødebye.

Ved Horsens er dette mærkelige, at næppe nogen anden Bye i Danmark af lige størrelse, har frembragt så mange mærkelige mænd. Man tænke : Erkebispens Svane, Generalen Løvenørn, Comandurer i russisk Tieneste Vitus Bering, Statsmanden Guldberg ! Mænd, ~~se~~ som snarere tilhøre Danmark og Europa end en lille jydsk Kjøbstad. Hertil føje man

Lichtenbergerne, Lindvigerne og hvilkensomhelst andre, der ved deres midler har bidraget til Byens Opkomst, og så spørger jeg, om ikke Hjernøe i henseende til det gavn, han har stiftet i byen, kan tåle at sættes i Parallel med hvilken af bemeldte Dannemænd det skal være.

Hjernøes Levenetsløb er kortelig dette. Han er født i Horsens 1748. Hans fader som var billedhugger lærte han først bildthuggerkonsten hjemme, men han blev siden sendt til Konstacademiet i Kjøbenhavn, for der at perfectionere sig i den og de dermed beslægtede skjønne konster.

Her var han en kjendt og yndet af konstsmagens fosterfædre, Viedevelt og Harsdorff, hvis navnkundighed han muligen skulde have opnået, om ikke hans faders, for hans evners udvikling og finere uddannelse så ubelejlige, dødsfald havde kaldet ham hjem fra academiet og hovedstaden. Næde han således end ikke målet gandske på denne bane har man dog hørt Harsdorff sige ved mere end en lejlighed " Hjernøes smag er simpel skjøn ", og de mange bygninger og decorationer, man have af Hjernøe, såvel i Horsens o andre Kjøbstæder, som paa landet i Jylland, bærer også vidne om hans indsigt og kyndighed i arkitekturen.

Vi har ovenfor set hvad Hjernø gavned Horsens som medlem af den Havnecommission, hvis sjæl han var, men han var også i mange andre henseender nyttig for byen, og en prydelse for det samqven, hvori han levede. Som Forligelsescommissair hjalp han til at stifte utroelig meget godt, så det mål, hvortil der ved denne priselige indretning er sigtet af lovgiverne ikke blev forfejlet, såvidt hans virkekreds strakte sig.

Til at beklæde denne post som fredsmægler, kunde der næppe heller gives nogen bedre oplagt end han, der var snild og forstandig, kendte verden og mennesket og af naturen var begavet med det forsonligste hjerte, man kan tænke sig. Han glemte Æt enhver fornærmelse, og tilgav uden at fornærmeren havde behov først at erkjende og vedgå sin uret. Havde han, hvilket da var et særsyn fået en uven, så samlede han, som apostlen siger, gloende kul på hans hoved, idet han med uskrømtet velvilje og f ufortrøden tjenstagtighed tvang ham til at gå i sig selv, undsee sig ved sin falske mistanke, og beundre en Hjernøes store ædle karakter.

Istedenfor at udbrede mig vidtløftigere over hans forstands, som hjertes skjønne

egenskaber vil jeg blot anføre en anecdote, som i mine tanker skildrer ham bedre, end alt, hvad jeg ellers kunde anføre (om ham) til hans ros og berømmelse.

For omtrent en fem år siden (1785 - 87) havde han det uheld, at hans gård, hvor han boede, og næsten alt hvad han ejede, blev et rov for en om natten pludselig opkommen ild. Luerne greb så voldsomt om sig, at det ikke var mueligt, at redde hverken bygning eller meget af bohave eller materialier, som han havde af betydelig værd - Hvad gjør nu Hjernøe i dette vigtige øjeblik, da han seer sin gård og sine betydeligste ejendomme omspændte af luerne ? Hans sjæl var for stor til at sammenkrumpe sig ved tabet af det værdslige mamom, og han havde åndsbevarelse nok til at sandse hvad der hjente til hans med borgeres frelse. Han beføl alle at redde hos naboerne, at søge at hindre, at ilden ikke greb videre om sig, og han lod et sig tilhørende hus rive ned på det at det ikke skulde tjene til leder for ilden hen til nabogården, hvor vinden bar over.

Slig en adfærd behøver ingen commentarer. Den ene er nok til at karakterisere såvel hans ånd som hans hjerte.

I den daglige omgang var Hjernøe med det lyse hoved, den åbne karakter, den grøndseløse velvillie, i højeste måde interessant og behagelig, og følgelig inderlig kjærkommen alle veghe. Selv var han gjæstfri i høj grad, og undte sine venner af inderste hjerte og lige så fuldkommen som sig selv ethvert livets gode. I en vennekreds at nyde bordets glæder, var en vederqvægelse for hans ånd, og man kan nok sige, at det gjelder om ham, hvad Dichman siger om den ædelt Rosenpalm, at han sjelden forskød bægeret som vinguden rakte. For få år siden mistede han sin uforlignelige retskafne kone. Under dettes stød bugnede (?) hans hidtil vældige legemconstruction, og aldrig mere opnåede han sin forrige kraft. Bevis nok for, hvad han tabte ved hendes død.

Hans hæderfulde liv ophørte alt for tidlig. Han forlod verden og sine venner den 13. Nov. 1801. Hans Ligbegjængelse viste, at hans medborgere fuldelig erkjendte, hvad de tabte ved hans død. Det grønne corps eller Jægercorpset, som er den 2. den afdeling af borgerskabet, bestående af 60 mand) paraderede i deres fulde uniform ligeoverfor sørgehuset. Ved ligets udførelse af huset fyredes minuskud med kanoner. Jægercorpset med sørgegenusik af stadens musicantere gik foran liget, der blev båret i stropperne af brandcorpset. Ved kirkeristen kom skolens diciple til, og således gik toget, der tildels bestod af mangfoldige uindbudne, hen til graven. Efter listens nedsettelse og jordpåkastelsen, gaves tredobbelt salve. Fra havnen hørtes man man den hele tid minutskud og alle fartøjer flagede.

INDSKRIFT / på / PLADEN AF HJERNØES LIGKISTE / Forfattet / af / O.Worm / POROFESSOR

Indført i nysnævnte hæfte af Minerva / s.176

+ disse fjøle er nedlagt

det jordiske

af

Jens Hjernøe

Borger og Billedhugger i Horsens

født Aar 1748 , d. 2.jun. Død år 1801 den 13.nov.

Horsens tabte i ham

en mand æ

af et ypperligt snille

af udmærket konstnerduelighed

af siælden uegennyttighed i daglig handel

af virksom borgersind

af nidkier deltagelse i det offentlige

Hans liv og død vare lærerige

for tankende medborgere.

Mind mig, Herre ' at tælle mine dage

at jeg må få et forstandigt hierte.

Hjernøes minde / af Tode / Professor (indført i Minerva for jan.1802)

O ! Horsens, du af dine børn
et evigt rygte har.

Det SVANE, BERIN^u, LØVENØRN,

det retvis CORDESEN var,

til lige hæders eveighed

en GULDBERG moden er.

O ! sæd dem tage Hjernøe med,

det selskab er han værd.

GRAMSKRIFT / over Hjernøe / indført i tillæget til Aarhus stifts Adresseavis
for Nov. 1801 / Forfattet af / Provst I. R. Schjødt / i Vejle

Til lysere egne overgik
den uddelige deel
af
Jens Hjernøe
Borger, Billedhugger
Forligelses- og Havne-commissair
i Horsens
En mand af skarpsindig ånd og ædelt hjerte
Sandhed og ret vare han hellige
over alt
og hans største lyst var gavne og tjene :
ofte kold for eget,
var han altid varm for venners
og sin fødebys held.
Uddør hans navn nogentid i Horsens
da må
agtelse ^{for} ~~og~~ ubestikkelig redelighed
og
skjønksomhed mod fortiente borgere
først være uddøde.
Hans fejl undskylder menneskelighæden
men hans dåd fulgte ham i evigheden
og lønnes der af godheds Gud.
Han døde den 13de November 1801

Fred over hans minde
Det blive til velsignelse
hos efterkommerne.

H J E R N Ø E S M I N D E,

Hans - Konstens - Dydens Venner
helliget
af

Søren Møller

Sognepræst i Ørting

(Trykt i Aarhus 1802 hos Niels Lund, 4 blade , 8°)

Skreven

efter JENS HJERNØES Billede med samling af det deri i anledning af hans død er udkommen x x Kjøbenhavn 1801. Trykt hos K.H.Seidelin, Bogtrykker og skriftstøber Fra Poul Neumanns presse

af Wilhelm Wittrup - cand.phil..murerlærling, fra en af de første dage i juli til 16.august 1916 - mens vi murede på Bastian, Mor var på Hjarnø og centralmagtens offensiv er afvist af de allieredes, og de vestindiske ger skal sælges.Dagen efter vi havde været hos Søren Knudsen i Glud

Undertegnede tilstaar herved af Det kongelige Bibliothekth at have laant

Jens Hjernøes Portræt

med samling af det deri i anledning af hans død er udkommen

Trykkested : Kjøbenhavn Aar : 1802 (,) Format : 4°

under Betingelse af sammes Tilbagelevering i sukadt Stand og i nøjeste

Overenstemmelse med det for Bibliothekets Brug fastsatte Reglement

Kjøbenhavn den 30.X.1916

Kautionist :

Navn : Wilhelm Wittrup

Rektor Otto Lund

Stand : stud.

Bopæl : Ahlefeldtsgade 28 I

NB Ogsaa Blyantsmærker betragtes som Makulering , der medfører Erstatsningskrav

I Hjernøes Eftermæle ved R. Nyerup, Professor indført i Månedsskriftet MINERVA for 1801

II Indskrift på pladen af Hjernøes ligkiste, forfatter af O.Worm, professor indført i MINERVA, månedsskriftet for november 1801

III Gravskrift over Hjernøe indført i tillæget til Aarhusstifts adresse-avis for november 1801, forfatter af provst I R.Schjødt i Vejle

IIII Hjernøes Minde af Tode, professor indført MINERVA for januar 1802.

V. Hjernøes Minde af Søren ~~Lund~~ Møller, sogenrprest i Ørting

Ak ! han savner dog den søde Kruuse
hånd i hånd i vandret banen frem

følles bygte I de skønne huse
Han gav styrke, du gav smag til dem.